

УДК 343.15

СКАСУВАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ Й УХВАЛЕННЯ НОВОГО РІШЕННЯ СУДОМ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Назар БОБЕЧКО,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

SUMMARY

One of the criminal procedure remedies of judicial errors correction – the cancellation of the judgment and making a new decision by the court of appeal is considered. The norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the sights of researchers had been analyzed. The author directs the vision of the questions that enter into an object of research, makes offers on improvement the criminal procedure law of Ukraine.

Key words: appeal proceeding, cancellation of the judgment, results of appeal trial, cancellation of the judgment, cancellation of the judgment and making new decision by court of appeal.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто один із кримінальних процесуальних засобів усунення порушень закону – скасування судового рішення й ухвалення нового рішення судом апеляційної інстанції. Аналізуючи відповідні норми Кримінального процесуального кодексу України, погляди дослідників, автор подає власне бачення питань, що входять до предмета дослідження, висловлює пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального закону України.

Ключові слова: апеляційне провадження, наслідки апеляційного розгляду, скасування судового рішення, скасування судового рішення й ухвалення нового рішення судом апеляційної інстанції.

Постановка проблеми. Яким би методом не користувався суд вищого рівня, здійснюючи перевірку оскарженого вироку чи ухвали, він не буде дієвим, якщо вища судова інстанція не матиме повноважень викласти результати такої перевірки у відповідному рішенні. Як слушно вказувала Е.Ф. Куцова, це рішення має відповідати характеру виявлених порушень і можливості їх найшвидшого усунення [1, с. 158]. До цього додамо, що в такому рішенні мусить міститись відповідь на питання про правосудність оскарженого вироку чи ухвали та визначитися наступне спрямування кримінального провадження.

Одним із рішень, які уповноважена ухвалити апеляційна інстанція за наслідками апеляційного розгляду, є скасування вироку чи ухвали повністю або частково й постановлення нового вироку чи ухвали (п. п. 3, 4 ч. 1 ст. 407 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)).

Актуальність теми. Скасуванню судового рішення й ухваленню нового рішення судом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як С.І. Беззубов, В.Ю. Брянський, В.Л. Головков, О.А. Дінер, Д.О. Захаров, О.С. Кашка, М.М. Ковтун, Н.В. Лантух, В.Т. Маляренко, О.М. Палієва, Н.В. Сідорова, Ю.О. Фідря, О.С. Червоткін, М.І. Шелепанов, О.С. Шмельова, М. Klejnowska, W. Kociubinski, J. Rudka, D. Świecki та ін.

Однак усе ще не до кінця розкрита правова природа цього повноваження апеляційної інстанції, залишаються спірними деякі напрями законодавчої регламентації такого рішення, зокрема обвинувальний ухил апеляційного суду, потребують удосконалення й підстави для його ухвалення.

Метою статті є дослідження скасування вироку чи ухвали суду першої інстанції й ухвалення нового вироку або ухвали судом апеляційної інстанції як засобу усунення порушень закону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Скасування вироку повністю або частково й ухвалення нового вироку (п. 3 ч. 1 ст. 407 КПК України) є виключно прерогативою суду апеляційної інстанції та закріплюється серед інших кримінальних процесуальних засобів усунення виявлених порушень незалежно від моделі апеляційного провадження (повної чи неповної). Таке рішення належить до реформаційних і надає апеляційній інстанції можливість самостійно виправити виявлене порушення шляхом анулювання вироку суду першої інстанції й заміни його своїм вироком за умови подання із відповідних мотивів апеляційної скарги прокурором, потерпілим або його представником.

Аналізоване рішення може стосуватися як виправдувального вироку загалом, так і окремих частин обвинувального вироку суду першої інстанції. Водночас в обох випадках оскаржений вирок замінюється новим вироком.

Підстави для скасування вироку суду першої інстанції й ухвалення нового вироку визначені в ч. 1 ст. 420 КПК України. Перейдімо до їхнього аналізу.

Необхідність застосування закону про більш тяжке кримінальне правопорушення чи збільшення обсягу обвинувачення (п. 1 ч. 1 ст. 420 КПК України). У контексті цього положення більш тяжким кримінальним правопорушенням розуміється закон України про кримінальну відповідальність, санкція якого передбачає суворіше покарання. Фактично йдеться про помилку у кримінально-правовій кваліфікації кримінального правопорушення у виді невизнання наявності складу кримінального правопорушення в діянні, де він має місце, або обрання статті (частини, пункту статті) Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), яка передбачає кримінальну відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, ніж те, яке насправді вчинив обвинувачений.

Обсягом обвинувачення, про який йдеться у п. 1 ч. 1 ст. 420 КПК України, є кількість установлених за наслідка-

ми судового розгляду й таких, які інкримінуються обвинуваченому, суспільно небезпечних діянь, що становлять склад конкретного кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень).

Збільшення обсягу обвинувачення полягає в такому: а) у доповненні обвинувачення раніше поставленим у вину обвинуваченому епізодом кримінального правопорушення або самостійним кримінальним правопорушенням, від якого обвинувачений захищався під час судового розгляду, але яке було необґрунтовано відкинуто судом першої інстанції; б) у зміні деяких елементів об'єктивної та суб'єктивної сторони раніше інкримінованого обвинуваченому кримінального правопорушення (наприклад, зміна кримінально-правової кваліфікації з готування чи замаху на закінчений злочин, зміна виду співучасті у кримінальному правопорушенні із пособника на виконавця, зміна форми вини із необережності на умисел).

Отже, п. 1 ч. 1 ст. 420 КПК України застосовується в таких випадках: а) коли за всебічного й повного встановлення обставин кримінального провадження допущено помилку у кримінально-правовій кваліфікації кримінального правопорушення у виді невизнання наявності складу кримінального правопорушення в діянні, де він має місце, або неправильно обрання статті (частини, пункту статті) Особливої частини КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, ніж те, яке насправді вчинив обвинувачений; б) у разі безпідставного визнання судом першої інстанції частини обвинувачення, що розглядалося в судовому засіданні, необґрунтованою.

Варто підкреслити, що таке рішення ухвалюється в межах обвинувачення, що було предметом розгляду в суді першої інстанції. Крім того, у цьому разі суд апеляційної інстанції повинен призначити й відповідне покарання, керуючись положеннями закону України про кримінальну відповідальність.

Необхідність застосування більш суворого покарання (п. 2 ч. 1 ст. 420 КПК України). Більш суворим вважається таке: 1) покарання (як основне, так і додаткове), розмір якого є більшим порівняно із визначеним судом першої інстанції (наприклад, строку позбавлення волі, виправних робіт, суми штрафу, відсотку відрахування із заробітку засудженого до виправних робіт, службового обмеження); 2) покарання, вид якого є більш тяжким порівняно з визначеним судом першої інстанції (наприклад, заміна виправних робіт позбавленням волі); 3) призначення додаткового покарання, якщо воно не було призначено судом першої інстанції, навіть якщо при цьому зменшується розмір основного покарання.

Аналізована підстава застосовується, якщо за умови всебічного й повного встановлення обставин кримінального провадження та правильної кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення, суд першої інстанції а) призначив покарання, яке за своєю м'якістю не відповідає ступеню тяжкості кримінального правопорушення, особі обвинуваченого та обставинам, що пом'якшують і обтяжують покарання; б) порушив інші загальні, а також спеціальні правила призначення покарання, що спричинило призначення обвинуваченому м'якшого покарання, ніж те, що мало бути призначено відповідно до вимог закону України про кримінальну відповідальність.

Тобто, формулювання обвинувачення, кримінально-правова кваліфікація діяння залишаються незмінними, а корективам підлягає тільки призначене покарання, причому у бік, що погіршує становище обвинуваченого.

Необґрунтованість виправдувального вироку (п. 3 ч. 1 ст. 420 КПК України). Вимога обґрунтованості судового рішення передбачає таке: 1) ухвалення судового рішення виходячи

із повноти доказового матеріалу, його достатності для формулювання судом висновків у кримінальному провадженні; 2) відповідність висновків суду наявним у матеріалах кримінального провадження доказам; 3) наведення підстав, із яких суд відкинув одні докази й узяв до уваги інші; 4) відсутність суперечностей у самому доказовому матеріалі; 5) відсутність суперечностей у висновках суду.

Із буквального тлумачення змісту п. 3 ч. 1 ст. 420 КПК України випливає, що порушення судом першої інстанції хоча б однієї з вищенаведених вимог за наявності підстав для ухвалення виправдувального вироку тягне скасування апеляційною інстанцією такого вироку та ухвалення обвинувального вироку. Однак було б помилкою приймати таке рішення лише в разі ненаведення мотивів, із яких суд першої інстанції відкинув докази обвинувачення. У цьому випадку вирок підлягає скасуванню із призначенням нового розгляду в суді першої інстанції. Інша річ – відсутність підтверджених сукупністю доказів обставин (підстав) для ухвалення виправдувального вироку.

Відповідно до ч. 1 ст. 373 КПК України, виправдувальний вирок ухвалюється в разі, якщо не доведено таке: учинено кримінальне правопорушення, у якому обвинувачується особа; кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим; у діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення. Саме відсутність таких підстав і надає можливість суду апеляційної інстанції прийняти рішення, передбачене п. 3 ч. 1 ст. 420 КПК України.

Наведені підстави для ухвалення виправдувального вироку відповідають трьом підставам для закриття кримінального провадження, що дають право на реабілітацію. Так, якщо не доведено, що вчинено кримінальне правопорушення, у якому обвинувачується особа, то встановлена відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України); коли не доведено, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення, то встановлена відсутність у діянні складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України); якщо ж не доведено, що кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим, то не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості їх отримати (п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України).

Тож ця підстава застосовується, якщо суд першої інстанції ухвалив виправдувальний вирок за відсутності підстав, передбачених ч. 1 ст. 373 КПК України, у зв'язку з чим варто внести зміни в редакцію п. 3 ч. 1 ст. 420 КПК України.

В аналізованому випадку для ухвалення нового вироку суд апеляційної інстанції також виходить із того обвинувачення, яке розглядалося в суді першої інстанції.

Неправильне звільнення обвинуваченого від відбування покарання (п. 4 ч. 1 ст. 420 КПК України). Звільнення від відбування покарання в теорії кримінального права розглядається як своєрідна форма реалізації кримінальної відповідальності з її специфічною індивідуалізацією [2, с. 259–260].

Обвинувальний вирок із звільненням від відбування покарання ухвалюється таких випадках: у разі звільнення від відбування покарання із випробуванням (ст. 75 КК України); у разі звільнення від відбування покарання із випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК України); у разі звільнення від відбування покарання із випробуванням неповнолітніх (ст. 104 КК України); на підставі Закону України про амністію (ч. 2 ст. 3 Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 01 жовтня 1996 р. № 392/96-ВР).

Для застосування звільнення від відбування покарання із випробуванням суд першої інстанції повинен констату-

вати наявність низки матеріально-правових умов: а) вид призначеного покарання, тяжкість учиненого злочину, позитивні дані про особу обвинуваченого, наявність обставин, що свідчать на його користь, переконаність у можливості виправлення обвинуваченого без призначення покарання (ч. 1 ст. 75 КК України); б) вид призначеного покарання, тяжкість учиненого злочину, вагітність, наявність в обвинуваченої дитини відповідного віку (ч. 1 ст. 79 КК України); в) вид призначеного покарання, тяжкість учиненого злочину, позитивні дані про особу неповнолітнього обвинуваченого, наявність обставин, що свідчать на його користь, переконаність у можливості виправлення неповнолітнього обвинуваченого без призначення покарання (ч. 1 ст. 104 КК України).

Для ухвалення обвинувального вироку зі звільненням обвинуваченого від відбування покарання на підставі Закону України про амністію суд першої інстанції зобов'язаний упевнитись, чи обвинувачений і вчинене ним кримінальне правопорушення підпадають під дію Закону України про амністію на конкретний рік.

У зв'язку з цим п. 4 ч. 1 ст. 420 КПК України застосовується, якщо суд першої інстанції ухвалив обвинувальний вирок зі звільненням від відбування покарання за відсутності хоча б однієї із матеріально-правових умов, передбачених ст. ст. 75, 79, 104 КК України та Закону України про амністію. При цьому, залишаючи в решті обвинувальний вирок без змін, суд апеляційної інстанції замінює звільнення від покарання його реальним відбуттям.

Варто звернути увагу на те, що в п. 4 ч. 1 ст. 420 КПК України мова йде тільки про неправильне звільнення від відбування покарання. Звідси законодавець залишив поза увагою перевірку правильності застосування іншої форми реалізації кримінальної відповідальності – звільнення від покарання.

Обвинувальний вирок зі звільненням від покарання ухвалюється в разі втрати обвинуваченим суспільної небезпеки (ч. 4 ст. 74 КК України) та у зв'язку із закінченням строків давності (ч. 5 ст. 74 КК України). Прийняття такого рішення передусе з'ясування наявності матеріально-правових підстав, визначених у ст. ст. 48 і 49 КК України.

У разі відсутності таких підстав суд апеляційної інстанції має бути наділений правом скасувати вирок суду першої інстанції й замінити його новим обвинувальним вироком із реальним відбуванням покарання.

Аналіз змісту ч. 1 ст. 420 КПК України дає змогу стверджувати й про інші випадки неповноти законодавчого регулювання підстав для ухвалення апеляційною інстанцією нового вироку.

По-перше, у ч. 1 ст. 420 КПК України доцільно відобразити випадок корекції апеляційною інстанцією вироку в частині застосування заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи – «застосування суворішого заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи».

По-друге, у цій самій частині належить закріпити положення про те, що новий обвинувальний вирок судом апеляційної інстанції ухвалюється й у разі збільшення сум, які підлягають стягненню, якщо таке збільшення впливає на обсяг обвинувачення і кримінально-правову кваліфікацію кримінального правопорушення. У такий спосіб буде не лише відтворено положення ч. 1 ст. 421 КПК України про право апеляційної інстанції скасувати вирок у зв'язку з необхідністю збільшити суми, які підлягають стягненню, за апеляційною скаргою прокурора, потерпілого чи його представника, а й буде відображено логічне співвідношення із п. 3 ч. 1 ст. 408 КПК України.

По-третє, у разі повторного дослідження судом апеляційної інстанції обставин, установлених під час судового розгляду, а також нових доказів види рішень апеляційної інстанції, якими кримінальне провадження вирішується по суті, повинні відповідати рішенням суду першої інстанції, ухвалених за результатами судового розгляду. У цьому випадку суд апеляційної інстанції має бути наділений повноваженням ухвалити рішення, діаметрально протилежне суду першої інстанції. Як не дивно, але таке твердження лише частково відповідає кримінальному процесуальному законодавству України.

Річ у тім, що, згідно зі ст. 420 КПК України, вирок суду апеляційної інстанції може бути лише обвинувальним. Апеляційний суд не наділений повноваженням скасувати обвинувальний вирок та ухвалити виправдальний вирок. У такий спосіб простежується явно обвинувальний ухил у діяльності апеляційної інстанції. Така позиція законодавця в регламентації цього питання не лише докорінно неправильна, а й нелогічна.

Тому варто погодитись із пропозицією науковців, які вважають, що суд апеляційної інстанції повинен мати можливість скасувати обвинувальний вирок і своїм новим вироком виправдати обвинуваченого, якщо за наслідками апеляційного розгляду будуть установлені обставини, передбачені ч. 1 ст. 373 КПК України [3, с. 12–13, 17; 4, с. 5–10, 11].

По-четверте, підстави для ухвалення апеляційною інстанцією нового вироку варто доповнити випадком скасування ухвали про закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності (наприклад, суд ухвалив звільнити обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям за вчинення ним умисного злочину середньої тяжкості), якщо таке рішення було прийнято за результатами судового розгляду в загальному порядку. У цьому разі розгляд кримінального провадження по суті вже відбувся, тому суд апеляційної інстанції своїм новим рішенням не підміняв би суд першої інстанції.

Правова природа скасування ухвали повністю або частково й ухвалення нової ухвали (п. 4 ч. 1 ст. 407 КПК України) аналогічна рішенням апеляційної інстанції про ухвалення нового вироку. Скасування ухвали про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру та постановлення своєї ухвали пов'язуються із погіршенням становища неповнолітнього, до якого застосовано примусові заходи виховного характеру, й особи, щодо якої застосовано примусові заходи медичного характеру.

Такий висновок підтверджується визначеними в ч. 3 ст. 420 КПК України підставами для постановлення нової ухвали суду апеляційної інстанції: 1) необхідність правової кваліфікації діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, як більш тяжкого; 2) застосування більш суворого виду примусових заходів медичного чи виховного характеру; 3) скасування необґрунтованої ухвали суду про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру та закриття кримінального провадження щодо неосудного або неповнолітнього з тих мотивів, що вони не вчинили діяння, передбаченого Законом України про кримінальну відповідальність.

Водночас варто вказати на змістову суперечність ч. 3 ст. 420 КПК України. Так, на її початку зазначається про скасування судом апеляційної інстанції лише ухвал про застосування примусових заходів медичного й виховного характеру, тоді як у п. 3 цієї частини йдеться про скасування ще й ухвал про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру та закриття кримінального

провадження. До слова, суди апеляційної інстанції застосовують положення ч. 3 ст. 420 КПК України й за наслідками перевірки інших ухвал судів першої інстанції (наприклад, ухвали про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням із потерпілим на підставі ст. 46 КК України [5]).

Також привертає увагу редакційна неточність останньої підстави для постановлення нової ухвали апеляційною інстанцією. Відповідно до ч. 2 ст. 501, ч. 3 ст. 513 КПК України, ухвала суду першої інстанції про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру постановляється й у випадку невстановлення події суспільно небезпечного діяння, що не відображено в п. 3 ч. 3 ст. 420 КПК України. З огляду на правила законодавчої техніки в аналізованому пункті не варто було перераховувати підстави для ухвалення відповідного рішення судом першої інстанції, а належало б здійснити посилання на положення кримінального процесуального закону, що їх регламентують.

Крім того, у зв'язку з установленим у ч. 1 ст. 129 КПК України обов'язком вирішувати цивільний позов при постановленні ухвали про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, ч. 3 ст. 420 КПК України доцільно доповнити окремим пунктом, що уповноважував би апеляційну інстанцію збільшувати суми, які підлягають стягненню, якщо таке збільшення впливає на кримінально-правову кваліфікацію діяння.

Підстави для постановлення нової ухвали судом апеляційної інстанції варто розширити й за рахунок ситуації про безпідставне продовження, зміну або припинення застосування судом першої інстанції примусових заходів медичного характеру.

Вивчення судової практики дає змогу стверджувати, що суд апеляційної інстанції ухвалює аналізоване рішення й у інших випадках, пов'язаних із покращенням становища обвинуваченого (засудженого). Серед них – помилкова відмова в задоволенні подання про заміну невідбутої частини покарання у виді позбавлення волі більш м'яким у виді обмеження волі [6], про застосування покарання за наявності кількох вироків [7].

Поряд із цим необхідно зазначити, що деякі судді апеляційної інстанції неправильно тлумачать зміст п. 4 ч. 1 ст. 407 КПК України, оформляючи інші рішення за наслідками апеляційного розгляду у вигляді ухвали, констатують про постановлення нової ухвали. Однак нова ухвала вноситься в ситуаціях прийняття судом апеляційної інстанції повністю або з окремих питань протилежного рішення, яке заміняє собою рішення суду першої інстанції. В інших випадках за відсутності підстав для ухвалення вироку рішення апеляційної інстанції оформляються у вигляді ухвали.

Висновки. Беручи до уваги вищевикладене, ч. 1 ст. 420 КПК України доцільно викласти в такій редакції: «Суд апеляційної інстанції скасовує вирок чи ухвалу суду першої інстанції й ухвалює свій вирок у разі:

- 1) зміни кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення і застосування статті (частини, пункту статті) Закону України про кримінальну відповідальність про більш тяжке кримінальне правопорушення або збільшення обсягу обвинувачення;
- 2) призначення суворішого покарання;
- 3) застосування суворішого заходу кримінально-правового характеру до юридичної особи;
- 4) збільшення сум, які підлягають стягненню, якщо таке збільшення впливає на обсяг обвинувачення і кримінально-правову кваліфікацію кримінального правопорушення;

5) неправильного звільнення обвинуваченого від покарання чи відбування покарання;

6) ухвалення виправдального вироку за відсутності підстав, передбачених частиною 1 статті 373 цього Кодексу;

7) звільнення від кримінальної відповідальності за відсутності підстав, передбачених Законом України про кримінальну відповідальність, здійснене за наслідками судового розгляду в загальному порядку;

8) ухвалення обвинувального вироку за наявності підстав, передбачених частиною 1 статті 373 цього Кодексу».

Також пропонуємо таку редакцію ч. 3 ст. 420 КПК України: «Суд апеляційної інстанції скасовує ухвалу суду першої інстанції й постановляє нову ухвалу в разі:

1) зміни кримінально-правової кваліфікації діяння, кримінального правопорушення, передбаченого Законом України про кримінальну відповідальність, і застосування статті (частини, пункту статті) кримінального закону, яка передбачає відповідальність за більш тяжке діяння, кримінальне правопорушення;

2) застосування суворішого виду примусових заходів медичного чи виховного характеру;

3) збільшення сум, які підлягають стягненню, якщо таке збільшення впливає на кримінально-правову кваліфікацію діяння, кримінального правопорушення;

4) постановлення ухвали про продовження, зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру за відсутності підстав, передбачених статтею 95 Кримінального кодексу України і статтею 514 цього Кодексу;

5) постановлення ухвали про відмову в застосуванні примусових заходів медичного чи виховного характеру та закриття кримінального провадження за відсутності підстав, передбачених частиною другою статті 501, частиною третьою статті 513 цього Кодексу;

6) постановлення інших ухвал за відсутності підстав, передбачених Законом України про кримінальну відповідальність або цим Кодексом».

Список використаної літератури:

1. Куцова Э.Ф. Советская кассация как гарантия законности в правосудии / Э.Ф. Куцова. – М.: Госюриздат, 1957. – 227 с.
2. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: [навч. посіб.] / Р.В. Вереша. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 320 с.
3. Захаров Д.О. Правова природа та система рішень апеляційного суду у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Д.О. Захаров. – Х., 2006. – 20 с.
4. Кашка О.С. Повноваження суду апеляційної інстанції в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О.С. Кашка. – К, 2014. – 20 с.
5. Ухвала Апеляційного суду Кіровоградської області від 02 липня 2015 р. провадження № 11-кп/781/614/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46154539>.
6. Ухвала Апеляційного суду Рівненської області від 21 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37810144>.
7. Ухвала Апеляційного суду Черкаської області від 30 травня 2014 р. у справі № 705/1673/14-к провадження № 11-кп/793/403/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39147649>.